

Claire Legendreová
Pravda a láska

Claire Legendreová

Pravda a láska

Argo

Czech edition © Argo, 2014
© Éditions Grasset & Fasquelle, 2013
Translation © Michala Marková, 2014
Cover photo © JKB, 2014

ISBN 978-80-257-1231-3 (váz.)
ISBN 978-80-257-1294-8 (e-kniha)

Je cizost vztahem dostatečně zejícím, aby se v její prohlubni rýsovala láska?

Václav Jamek: *Traktát o chatrných divech*

I Češi Francii milují, ale činí tak ušlechtileji a kulturněji. My máme špatné svědomí. Mnichov, že ano... Vždycky nakonec dojde na Mnichov. A v tu chvíli se na tebe Čech podívá se smutkem smutného psa a očima ti řekne: „Tak tohle jsi mi provedl, příteli. Zradil jsi mě. Ale to nevadí, stejně tě mám rád.“ Francie zůstane Francií, ať už provede cokoliv. To je výhoda toho, být Francií.

Cavanna: *Rusáci*

*Musíme si představit,
že je Francesca ve Francii šťastna*

Sarkozy byl prezidentem a my jsme spolu přestali spát.

Nebyl v tom žádný záměr, bylo prostě po prezident-ských volbách a my jsme byli unavení. V ten večer mezi oběma volebními koly, kdy Ségolène v televizní debatě prohlásila, že by policajtky po službě měl vždycky někdo doprovázet domů, jsem samým zklamáním tloukla hlavou do opěradla gauče, myslela jsem na ten film, kde Nanni Moretti v televizi sleduje, jak se Massimo D'Alema nemastně neslaně hádá s Berlusconiem, až nakonec vybuchne: „*D'Alema, di qualcosa di sinistra!*“, a opakovala jsem pořád dokola: „Ségolène, řekni něco levicového! Řekni něco levicového!“

Jasně že to nezabralo.

Když se tenkrát diskutovalo o prodloužení pracovní doby učitelů, upozornila jsem kolegy, že tenhle způsob stigmatizace profesorů je trochu náckovský. Náckovský? Nepřeháněj laskavě. Kdybys tušila, co ten výraz doopravdy znamená, tak bys jenom tak neházela slovíčky... Ségolène jsem volila čistě z rozčarování a na svoje kolegy socialisty jsem byla našťvaná. Vícekonzul mi udělal přednášku

o Godwinově bodu a já slovo „nácek“ vyškrtla ze svého slovníku, neboť nebylo hodno mého diplomu středoškolské profesorky dějepisu a zeměpisu.

Když vicekonzul pár dní po vyhlášení výsledků dostal tu nabídku, nabídku odjet na tři roky do střední Evropy, zrovna jsme v televizi sledovali, jak se Bollorého jachta, na které odpočíval čerstvě zvolený Sarkozy, pohupuje na vlnách Středozemního moře. Vicekonzul na mě vrhl napůl vítězoslavný, napůl prosebný pohled. Naposledy jsem si prolistovala *Ranní Nice* a sepsala jsem žádost o dočasné uvolnění z funkce. A pak se ze mě stal darmožrout a tak trochu bezdomovec.

Kývli jsme na Českou republiku. Kývli jsme na Prahu. Horší než jinde to nebude. Třeba nám Praha poskytne pauzu na lásku, třeba tam zapomeneme na Sarkozyho proslulé poznámky o vysavačích, lůže a literárních hodnotách *Kněžny de Clèves*. Vicekonzul měl na Prahu pěkné vzpomínky. A tak jsem jela s ním.

Francouzskou jsem se stala v roce 2007. Předtím jsem o tom vůbec neuvažovala. Pro někoho, kdo se ve francouzském rybníku plácá odjakživa, je Francie naprostá samozřejmost. Jakmile ovšem vyjedete za hranice, je z vás najednou Francouz. Pro nikoho, s kým se potkáte, totiž o moc víc neznamenáte.

Země Rogera Gicquela

V době předodjezdových příprav jsme se dívali na fotbal v televizi. Během hymny mě zaujalo slovenské mužstvo: byli blondatí, bledí, strhaní, jejich unavený výraz hraničil s žalem a pohledy připomínaly vojáky v první linii, kteří jsou hotovi nechat se sprovodit ze světa – ještě pomodlit, a jde se na zteč. Ten výjev mi připomněl vtip, který kdysi Coluche utrousil na adresu tehdejšího moderátora televizních novin, jehož kultovní věta „Francie se bojí“ byla mou dětskou ukolébavkou: „Vždycky, když spadne letadlo, je to na počest Rogera Gicquela.“ Roger Gicquel totiž celé jedné generaci Francouzů předvedl, co znamená „výraz přiměřený okolností“. V těch bledých tvářích slovenských fotbalistů, důstojně naslouchajících vlastní hymně, jsem nacházela něco, co mi připadalo jako jistota porážky. Spletla jsem se, Slováci vyhráli. Ale stejně jsem zahájení zápasu okomentovala slovy: „Ty mě chceš odvézt do země Rogera Gicquela.“

„Prosím tě. Tak za prvé nejedeme na Slovensko, nýbrž do České republiky.“

„A Češi se takhle netváří?“

„Uvidíš. A mimoto po tom všem, co se u nich ve dvacátém století semlelo, mají nárok tvářit se trochu nejistě.“

Kdybys ty musela snášet desítky let německou a hned po ní ruskou okupaci, asi by tě ta ironie přešla.“

V den stěhování jsem se z balkonu naposledy zadívala na Nice, na moře a hory i na to širé modré nebe nad tím vším, najednou mi to připadalo jako zlý sen, začala jsem se kopat do břicha, no dobře, tak ne – tloukla jsem se do něj pěstí, nakonec jsem zaťala zuby a vyrvala jsem se odsud, řekla jsem si, že to dělám z lásky, a to, co děláte z lásky, je vždycky správně. Odcházela jsem, protože tady už mě zřejmě nic nečekalo a já doufala, že jinde mě něco čeká. A kromě toho už jsme měli naložené věci. V letadle nad vzdalujícím se mořem jsem se rozplakala. A moje maminka plakala, když se dívala, jak letadlo odlétá. Prostě se tak nějak plakalo.

První noc, to ještě nábytek nedorazil, jsme spali na zemi pod střešním oknem na rozloženém spacáku a se srolovanými tričky místo polštářů. Byla bych si přála, aby mě vicekonzul objal, jenže bylo moc horko. Vážně. Zdálo se mi, že jsem emigrovala do Afghánistánu. Vypadalo to tam skoro jako v Praze, ale jmenovalo se to Afghánistán. Tu noc se ze mě stala žena expatriota, nazítří ráno jsem to cítila celým rozbolavělým tělem, cítila jsem to ze suchého vzduchu i z té dvaceticentimetrové mezery, co zela mezi námi.

První týden jsem strávila sháněním jehněčích kotlet a tamponů s aplikátorem. Žena bankovního ředitele, která nás se svým manželem pozvala na večeři, mi vysvětlila, že to je tady vzácnost. Češkám prý je patrně celkem jedno, že si špiní prsty, a nehodlají obětovat těch dvacet korun

navíc, i když by jim tahle nepatrná částka ušetřila takovou nepříjemnost. Smířila jsem se se situací: vida, jak hluboko může sahat naše měšťáctví.

Přesun

Odchod z rodné země je jako velký pytel, do kterého halabala naházíte veškeré problémy a neurózy, pevně zavážete, a uvnitř to pak čvachtá, lezou odtamtud strašidla a nedá vám to pokoj. Je to takové zestručnění, co se dobře vozí s sebou. Záplava dětských strachů, fobií, traumat a obsesí, dokonce i všechny rozumné obavy se prostě vymění za jediný velký celek opatřený štítkem „odchod z vlasti“. A je to, jste vyléčení. Teď už vám k řešení zbývá jen jediný problém, a to problém zřetelně vymezený.

Říká se tomu „syndrom ženy expatriota“; a ta „žena expatriota“ v názvu není žádnou náhodou, opravdu se neříká „expatriotka“ a podobně. Expatriotka, to je vzácnost. Našlo by se pár studentek, pár profesorek na francouzských lyceích po celém světě, pár amazonek, kterým přeskočilo a vyměnily existenci poslušné ženušky za ambice na mezinárodním bojišti. Existují, ale je jich málo. Většinou jde o „ženy expatriotů“: oddané, láskou hnané bytosti následující manžela, kterému se naskytla pracovní příležitost v cizině; samy daly výpověď nebo ani nikdy nepracovaly, rozhodly se spolehnout na gáži manželky, a najednou jsou naprosto svobodné a zároveň nonstop závislé. Svázaly svůj

osud s osudem muže, jenž jim poskytl kreditku a obvykle taky pohodlný byt, jejich útočiště v srdci nového města, té neznámé džungle.

Je nutno upřesnit, že po příjezdu se expati chovají jako nesnesitelná, rozmazlená dítka a já nechápu, jak nás místní mohou vystát. Mě nevyjímaje, já jsem na tom stejně: brblám na hnusné jídlo, fňukám, proč tu v supermarketech neprodávají jehněčí, a proč tu hovězí neporcuji jako u nás, a proč tu jsou ve smažených rybách kosti, a ta zdejší móda, to je katastrofa, a o kadeřnicích radši nemluvit. A vůbec se za to nestydím, protože všichni moji kamarádi expatrioti dělají totéž. Většina z nich vydělává ještě víc než vicekonzul. Většina z nich si žije přímo přepychově, neuvědomují si to, a i tak si najdou důvod ke stížnostem. Je mezi nimi hodně kultivovaných lidí. Hodně sečtělých lidí. Dokonce pár voličů levice. A připadá jim, že se Češi moc mračí. Mně to taky tak připadá. A taky mi připadá, že se tu mužští na ulici nekoukají po ženských a že je strašně frustrující, když se vás na ulici ani tu a tam nikdo nepokusí sbalit. I mně připadá, že je ve Francii všechno lepší. Já se sama sebe ptám, co tu sakra pohledávám. Vrať se domů, ty krávo jedna blahosklonná.

Další problém, který si člověk velice rychle uvědomí, tkví v tom, že jakmile odjedete z domova, už žádný domov nemáte. A už ho ani mít nebudete. Vrátit se, to by znamenalo neuspět, šlapat proti směru jízdy, rezignovat. Vrátit se, to by bylo smrtící.

Sňatek z lásky

Poznali jsme se ve dvaceti. Milovali jsme se. To bylo jasné hned od začátku, byli jsme navzájem ztělesněním svých ideálů, byli jsme si podobní. Kamarádi říkali, že se k sobě hodíme. V lavicích fakulty jsme spojenými silami bojovali za to nejlepší hodnocení. V historických předmětech jsme si rozdělili období – on si vzal novověk, já současnost – a na manifestacích a stránkách studentských časopisů jsme se společně bili proti četným nespravedlnostem a opakovaným absurditám. V prvních letech jsme si vzájemně dost ubližovali. V těch dalších jsme se naučili dělat si víc dobrého než špatného. S velkou slávou jsme předstoupili před starostu a taky před zkušební komisi ministerstva školství, a pak se vicekonzul stal vicekonzulem. Museli jsme se vytrhnout z onoho modrozlatého jihofrancouzského kontextu, v němž jsme oba vyrostli. A začala nám nová existence, méně líbezná než ta předchozí.

Nejdřív jsme museli sebe coby dvojici, ten dobře zajetý stroj, dát všanc nájezdníkům. Museli jsme náš život ve dvou přizpůsobit náporu těch druhých. Ve Francii jsme „ty druhé“ znali. Už dlouho jsme měli své tři čtyři stálé páry kamarádů, kteří k nám jednou za měsíc přišli na

večeři nebo jsme my šli k nim, a pak ještě několik volných elektronů, co se odstěhovaly z města, ale tu a tam se vracely, a to jsme pak chodili na sklenku růžového pořád na stejné zahrádce, na něco italského do pořád stejných podniků ve starém městě, vždycky jsme věděli, kdy se zhruba vrátíme domů i o čem si budeme povídat v autě cestou zpátky, a tohle všechno nám připadalo jako jediný možný život, takový, jaký žijí všichni.

Tady byli „ti druzí“ cizí lidé, což z nich pro vicekonzula činilo předměty zájmu, pro mě pak potenciálně nebezpečné vetřelce. Neznepokojovala mě ani tak jejich kulturní odlišnost, jako prostě to, že byli noví. Vicekonzula představa poznávání lidí vzrušovala. Mě takhle perspektiva děsila, a ještě víc mě děsila vicekonzulova zvědavost. V jednom kuse jsem do něj ryla, abych z něj vydobyla nějaký důkaz, že je v tom něco jiného, něco hlubšího. A jak jsem tak do něj ryla, nakonec jsem mu tím na jeho cestě za exotikou jen dodala kuráže.

Řekl mi třeba: mluvil jsem s tím a s tím, a je to fakt zajímavý člověk, a v mých očích se ten a ten v tu ránu proměnil ve zlého vlka, který na sebe strhne vicekonzulovu pozornost a zničí nám manželství. Nenáviděla jsem bez rozdílu každého takového vzrušujícího neznámého, a tím víc každou úchvatnou neznámou, jichž denně křížily vicekonzulovi cestu celé davy, zatímco moje cesty se omezovaly na oněch pět set metrů chodníku, jež dělily náš byt od supermarketu.

Třídní boj

Vicekonzul vlastně nebyl vicekonzul. Takhle jsme mu začali říkat z legrace, neboť když se jednou večer usilovně snažil jakémusi diplomacií nedotčenému posluchači vysvětlit svou funkci, dotyčný nadhodil „aha, vicekonzul“, jako by to byla jediná podřízená pozice, kterou může někdo na ambasádě zastávat. Od té doby se kamarádi vždycky ptali: „Jak se má vicekonzul?“, ale ve skutečnosti byl vicekonzul kulturní rada.

Vicekonzul se stal vicekonzulem po osmi letech společného života, a teď to vypadalo, že už ničím jiným není. Žil pouze touhou vykonávat svou funkci co nejlépe a co nejdokonaleji. Dělal mi značné potíže spokojit se s tím, že vicekonzul už nikdy nebude ničím jiným než vicekonzulem, a neustále jsem si puntičkářsky nárokovala jisté množství pozornosti, náklonnosti a touhy, které měly dokázat, že vicekonzulovi pořád ještě není cizí ta láska, kterou mi kdysi dával najevo a která jako by dnes byla jen jakýmsi dávným principem, jež jsme jen zapomněli zpochybnit. Ale místo aby mi vicekonzul tuhle pozornost, tuhle touhu, která by zachránila, co se zachránit dalo, projevil aspoň naoko – a kdo ví, s jídlem prý roste chuť –,

začal vyvíjet všemožné strategie, jak se mým útokům bránit. Vyhýbal se jim s takovou energií, až jsem nakonec nabyla přesvědčení, že už z té lásky nezbylo nic, nic, co by se dalo zachránit, a začala jsem místo toho spřádat plány, jak se vymanit jeho nadvládě. A tak se proměnila i pravá podstata našich vztahů: on mi vládl pevnou rukou a já snila o tom, že jeho autoritě, kterou jsem měla jednak za despotickou („přestaň kňourat“), jednak za neoprávněnou (jestli chce, abych ho poslouchala, tak by mě mohl mít aspoň trochu rád), uniknu. Ten únik jsem si často představovala tak, že vicekonzula uškrtním.

„Měla by sis najít uklízečku,“ prohlašoval vicekonzul, čímž se zbavoval veškeré zodpovědnosti. Krom toho, že mi připadalo nevkusné najímat si hospodyni na úklid třípokojového bytu o rozloze sedmdesát metrů čtverečních, pro mě navíc bylo nemyslitelné, abych se sama stala ztělesněním toho, proti čemu jsem bojovala od svých čtrnácti let, kdy jsem si přečetla Marxe: vykořisťování člověka člověkem, vykořisťování ženy mužem, vykořisťování chudé ženy ženou bohatou. Uklízečku jsem zaměstnat nemohla, byla to otázka třídního boje, a v našem bytě tedy měla být už navždycky špína a nepořádek, protože jsem se navíc k plnění těch úkolů, jež jsem nedokázala svěřit někomu jinému, neodhodlala ani sama, neboť i mně připadaly ponižující; jediné řešení by bývalo bylo, kdyby se jich z poloviny ujal vicekonzul, to bych pak dobrovolně vykonávala svoji část, protože by byla moje, jen ta moje půlka, každý by si po sobě uklízel vlastní binec, protože já se mileráda vypořádám s tím svým, ale ne s bincem někoho jiného, byť bych toho dotyčného měla ráda – a já ho už skoro ráda neměla.